SILVESTRE, MORENO.

Critica Literară
ÎN MEXIC.

STUDIU PREZENTAT ACADEMIEI MEXICANE,
corespondentă Academiei Regale Spaniole, la ședința din
16 mai 1907.

1908.

CRITICĂ LITERARĂ

ÎN MEXIC.

A abandona pădurile și a le lăsa deoparte ferocitatea lor înnăscută; dacă mai multe orașe elenice se luptau pentru gloria de a fi locul de naștere al lui Homer, nu duceau lipsă spiritele curioase și îndrăznețe care îndrăzneau să pătrundă, prin analiză , adâncimile ascunse ale conștiinței, să descopere acolo secretul plăcerii intense pe care o simțeau și să contemple arhetipul frumuseții eterne, care nu putea fi abordată decât prin respectarea strictă a unor precepte inviolabile. Adevărații creatori ai criticii au fost marile genii . Homer, o stea de primă mărime în - splendoarea poeziei, și divinul Platon, care într-un limbaj asemănător cu cel al zeilor și-a expus teoriile sublime despre frumusețe, merită, fără îndoială, să fie numărați printre primii revelatori ai frumuseții supreme în operele naturii și ale artei. Sub umbra sa, s-au format numeroși și inteligenți cultivatori ai gustului , înzestrați cu acel spirit de analiză și comparație, care este primul element în studiile critice, destinat să ocupe un loc proeminent în vastul domeniu al cunoașterii umane.

Critica trebuie să se fi născut din momentul în care vocea inspirată a poeților s-a auzit în lume. „Poezia, expresie spontană a puterii intelectuale a omului în societățile primitive; primă formă de rugăciune și sentiment religios, de legislație și iubire de familie și țară în societățile emergente; întruchipare a tot ceea ce este mai intim în inima umană și mai divin în gândire; a tot ceea ce are în natura vizibilă cea mai mare măreție în imaginile sale și cea mai mare melodie în sunetele sale", după frumoasele cuvinte ale lui Lamartine, [1]a avut la origine un caracter sacerdotal și sacru. „Dar dacă venerația și respectul s-au născut în prima zi, critica a apărut în următoarea. Diversele părți ale aceleiași opere, gustate diferit, au dat naștere la preferințe și excluderi, prin care a devenit posibil să se distingă ceea ce era considerat bun de ceea ce era considerat rău; ceea ce provoca plăcere de ceea ce era mai mult sau mai puțin neplăcut: un rezultat natural al diversității judecăților și impresiilor."[2]

Critica, însă, a urmat două căi distincte de la începuturile sale, iar acest lucru merită menționat, deoarece , în afară de variațiile cauzate de timp și loc, diferențe similare au fost observate și în perioadele ulterioare . Critica trebuia fie să se ridice la luarea în considerare a tipului normal al fiecărui gen, pentru a dicta legile care trebuie respectate dacă se

1 Un curs de literatură pentru familie.
2 Cursul de literatură antică și modernă La Harpe.

dorește atingerea celei mai mari perfecțiuni posibile; fie să se limiteze la clarificarea frazelor obscure și la interpretarea sensului cuvintelor. Prima modalitate de exercitare a unei astfel de autorități înalte a dat naștere operelor nemuritoare ale lui Aristotel, Longinus, Cicero și Quintilian; a doua a influențat critica scoliștilor care au înflorit în perioadele de declin literar.

Aristotel, cel mai vast și cuprinzător geniu al antichității , nemulțumindu-se să fi stabilit legi pentru gândire reducând tot raționamentul posibil la un număr mic de forme, în afara cărora rațiunea se rătăcește și cade în eroare, și-a îndreptat privirea către domeniul literaturii. Nu a disprețuit să aplice întreaga putere a intelectului său observator și profund studiului operelor pe care le considerăm astăzi pur imaginative, dar care în perioada de început a societăților constituiau cele mai prețioase elemente ale vieții intelectuale umane. Filosoful din Stagira a căutat să investigheze originea poeziei, a stabilit comparații între diferitele genuri în care aceasta poate fi împărțită și a avut gloria de a formula legi pe care posteritatea le-a acceptat, considerându-le inviolabile. Principiul unității compoziției, observat instinctiv de Homer, a fost ridicat de Aristotel, în *Poetica sa,* la statutul unuia dintre preceptele fundamentale ale oricărei opere literare.

Această formă de critică, pe care am putea-o numi transcendentă , a cunoscut o nouă înflorire în vremea filozofilor alexandrini. Acea eră de tranziție și analiză era neapărat favorabilă criticii. Dacă vremurile marilor creații trecuseră, iar numele glorioase ale lui Platon și Aristotel erau ca un ecou îndepărtat în cercurile școlilor fondate sau restaurate de succesorii lui Alexandru, spiritul de cercetare și examinare, în schimb, pătrunsese totul; filosofia era ocupația celor mai înalte talente, iar - dorința arzătoare și pasională de a pătrunde secretele înțelepciunii antice domina toate mințile. Școala alexandrina era o școală eclectică; dar pentru a ajunge la aceste extreme, trebuia să înceapă prin a fi o școală critică.[3]

> Această descendență îi aparține Plotin, ale cărui doctrine sublime, expuse și comentate într-un limbaj atât de apropiat de original de către un distins umanist spaniol, ne mișcă cu blândețe sufletele și ne inspiră admirația. Teosoful alexandrin contemplă frumusețea în sine, liberă de toate lucrurile create și pieritoare, iar conceptele sale sublime, amintindu-ne de revărsările de iubire și

3 Vezi Istoria Școlii din Alexandria de Julio Simón. Am mâncat ción de París, 184.5, yl° ˢ artículos relativos en la Enciclopedia del siglo XIX.

tandrețe atât de abundente în operele scriitorilor mistici spanioli din secolul al XVI-lea, ne aduc în minte următoarele cuvinte ale unui filosof contemporan: [4]„Frumusețea este simțită și nu definită. Este în noi și în afara noastră, în perfecțiunile naturii și în minunile lumii sensibile, în energia independentă a gândirii solitare, în ordinea publică a societăților, în virtute și în pasiuni, în lacrimi și în plăcere, în viață și în moarte."

Longinus aparține aceleiași perioade, al cărui *Tratat despre sublim* este o capodoperă a bunului simț, a erudiției și a elocvenței, superioară, în opinia lui Fénelon, oricărui lucru scris de greci despre oratorie. Ceea ce este cel mai captivant la el este dragostea sa dezinteresată pentru artă, pasiunea care pulsează pe fiecare pagină și care a făcut din această frumoasă carte unul dintre cele mai glorioase monumente pe care le datorăm antichității clasice. „Longinus", spune domnul Villemain, „ [5]a transformat critica într-o operă de inspirație și iubire, desemnând ca obiect suprem al artei aspirația către infinitul frumos, a iubit literatura pentru sine și a încercat să atingă acea perfecțiune ideală visată de Platon și pe care Cicero a știut să o exprime cu cuvinte atât de fericite încât, odată ce ne-au atins mintea, nu se șterg ușor din memorie."[6]

Din păcate, critica nu a rămas întotdeauna la înălțimi atât de înalte; a coborât de la ele și, urmând a doua dintre căile menționate la început, s-a dedicat comentării textelor, clarificării sensului pasajelor obscure și descoperirii frumuseților și defectelor operelor care până atunci fuseseră obiectul unei admirații dominante și exclusive . Printr-unul dintre acele rare privilegii ale geniului, poeziile nemuritoare ale lui Homer au devenit subiectul unor dezbateri pasionale. Aristarh din Samotracia, comentator al lui Pindar, a întreprins corectarea acelor cântece admirabile, care în copiile făcute la ordinul lui Pisistratus sufereau de defecte foarte grave. Acționând ca un critic judicios, a restaurat Iliada și Odiseea la puritatea lor originală, a scos la iveală frumusețile originalelor și a câștigat prin conduita sa loială stima contemporanilor săi și

4 Royer Collard.

5 Curs de literatură franceză în secolul al XVIII- lea

6 Căci exista în mintea mea o anumită înfățișare extraordinară de frumusețe, care privind-o pe care a fixat-o și asemănarea artei sale care i-a îndrumat mâna. Cic. De Orat. Cartea I, partea a V-a.

recunoașterea posterității, care în onoarea sa au dat numele de Aristarh fiecărui critic senin și imparțial.

Zoilus Macedoneanul, contemporan și emul al lui Aristarh , a urmat o cale opusă celei pe care o urmase Aristarh. A depus eforturi extraordinare pentru a-l doborî pe Homer de pe piedestalul pe care îl așezaseră recunoștința și admirația posterității sale.

Se plasaseră acolo, fără a realiza nimic mai mult decât să se facă odioși concetățenilor lor și să lase în urmă un nume care a ajuns până la noi acoperit de oprobriu, o pedeapsă justă pentru faptele lor rele . Zoilo a fost considerat de-a lungul istoriei personificarea umilinței și a criticii invidioase.

Acest tip de critică și aceste discuții, care astăzi par frivole, nu au fost lipsite de utilitate. Tipul de critică pe care l-am putea numi detaliat a fost benefic în anumite perioade literare, deoarece fără ea nu ar fi fost posibil să ne ridicăm la concepte mai înalte. Studiul amănunțit și meticulos al scrierilor originale în perioada ulterioară a literaturii grecești nu a fost un exercițiu nedemn de talentele care s-au dedicat acesteia. Restituirea textelor la puritatea lor imaculată, interpretarea pasajelor obscure și reconcilierea contradicțiilor lor aparente nu au fost nici o sarcină zadarnică, nici una ușor de îndeplinit. Posteritatea ar trebui să fie recunoscătoare celor care, în acea epocă și în altele nu atât de îndepărtate de a noastră, au întreprins o astfel de întreprindere obositoare și dificilă.

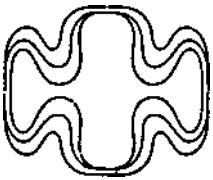

În literatura latină, se găsește un amestec
Oferi inspirație și critică în proporții aproape egale.
Armele lor, însă, au fost învinse de farmecul și frumusețea literaturii elene. În toate genurile literare, ei îi considerau pe greci profesorii lor, a căror limbă o cultivau și ale căror capodopere le studiau cu adevărată încântare. Dificila artă a elocvenței, însă , era pentru ei un obiect de predilecție deosebită, așa cum trebuia să fie într-un popor în care viața publică era atât de activă, constant agitată de tulburări

frecvente și frământări profunde. Cicero, cel mai literar geniu al timpurilor antice, orator, filosof și magistrat, om de litere și om de acțiune, așa cum erau toți marii oameni ai antichității, este primul al cărui nume ne vine în minte atunci când vrem să
Destinados los romanos á dominar el mundo con la fuerza de
preamărim și să lăudăm puterea magică a cuvintelor. Cicero, care a avut rara noroc să-și folosească toate facultățile în slujba țării sale, s-a bucurat și el de plăcerea plăcută de a-și perfecționa spiritul în singurătate și în încântările de la țară și de cea nu mai puțin plăcută de a contribui cu exemplele și doctrinele sale la îmbunătățirea oratoriei.

Cărțile pe care le-a scris despre ea sunt bine cunoscute și nu este nevoie să le enumărăm aici. Nimeni nu este conștient de setul rar de facultăți pe care le cerea de la oratorul perfect, pe care îl plasează pe un piedestal atât de înalt încât, în opinia sa,

Nimeni dintre predecesorii săi nu reușise să realizeze acest lucru.* Prețioasele cărți *Despre invenție, Despre oratorie* etc. sunt capodopere ale înaltei critici literare, în care a expus secretele artei pe care o poseda, cu o măreție egală cu cea a lui Platon. Ilustrul orator roman cugetă și preamărește cu dragoste și pasiune, cu adevărată încântare, puterea cuvântului uman, ca unul care a putut să-i măsoare toată măreția și să se bucure pe deplin de triumfurile sale.

După Cicero, omițând alte nume, inclusiv pe cel al marelui istoric Tacitus, presupus autor al unui *Dialog despre oratori,* care se găsește printre lucrările sale în colecția Nisard, trebuie să-l amintim aici pe Marcus Fabius Quintilianus, a cărui influență salutară asupra tuturor aspectelor legate de elocvență și formarea gustului s-a extins de-a lungul secolelor. Cartea sa *Despre educația oratorului,* rodul a douăzeci de ani de predare, este în același timp un curs de pedagogie, un tratat de gramatică și o carte de critică și precepte literare, care a servit drept ghid și model pentru toți cei care s-au dedicat cultivării literelor în națiunile vorbitoare de limbă latină.

Ceea ce Cicero a fost pentru elocvență, Horațiu a fost pentru poezie. Cunoscuta sa Epistolă *către Pisoni,* studiată și comentată și astăzi, a fost considerată un cod care conține cele mai stricte legi ale bunului gust și principiile fundamentale ale artei literare. „Cursul a nouăsprezece secole", spune Menéndez y Pelayo,[7] [8] Nu a fost de ajuns să-i ofilească tinerețea nemuritoare, deoarece aproape toate preceptele pe care le conține sunt aforisme care corespund legilor eterne ale spiritului uman."

Dar nu a durat mult până când declinul s-a făcut simțit. Critica severă și maiestuoasă, plină de

7 Am cunoscut mulți oameni elocvenți, dar niciunul încă elocvent. Cartea I paragraful 21. Despre rugăciune.

8 Menéndez y Pelayo. Istoria ideilor estetice în Spania.

Nobleței și gravității care au făcut din operele menționate anterior obiecte de respect și venerație pentru spirite cultivate, iubitoare înfocate de frumos, i-a urmat o alta, josnică, servilă și egoistă, care abia merită să fie menționată în istoria criticii literare.

Dacă domnia lui Augustus a fost numită, și pe bună dreptate, epoca de aur a literaturii latine, datorită perfecțiunii la care a atins limba națională în timpul său și datorită abundenței de minți strălucite care i-au dat strălucire cu scrierile lor, la scurt timp după aceea însăși abundența de poeți și istorici a fost, poate, cauza unei căderi lamentabile și rușinoase.

Asinius Pollio, prieten și protejat al lui Augustus, a fondat prima bibliotecă publică din Roma, pe care a numit -*o atrium,* adică *sanctuar al libertății,* sugerând ca și cum ar fi vrut să spună, așa cum spune un istoric, [9]că nu există libertate posibilă decât ca dar unde gândirea se adună și se ridică deasupra slăbiciunilor omenirii. De asemenea, el a fost responsabil pentru deschiderea unor vaste saloane unde, la fel ca ceea ce se întâmplă astăzi cu conferințele sau discuțiile noastre literare , poeții și istoricii, lipsiți de alte mijloace de publicitate, se adunau pentru a-și citi operele, căutând laude nemeritate mai degrabă decât critici utile.

Aceste întâlniri au devenit atât de frecvente încât aproape au devenit o instituție publică, iar foarte curând autoritatea severă a criticii, exercitată de oameni leneși și triviali, a coborât la o asemenea extremă de josnicie și corupție încât este greu de conceput. Se spune că debitorii își vindeau voturile în schimbul amânării sau remiterii datoriilor pe care le contractaseră. Cei care căutau o popularitate atât de ușoară își înmulțeau scrierile - proporțional cu aplauzele pe care le primeau. Producția literară a ajuns să fie măsurată, potrivit lui Pliniu, așa cum se măsurau grânele, și era obișnuit să se spună: *anul acesta a fost abundent.*

9M. Beulé. ***Augusta, familia și prietenii ei.***

Dante la poeți, așa cum se spunea *că a fost o abundență de pepeni sau grâu,*[10]

pe bună dreptate un obicei care, în opinia sa, luase arta din singurătate și izolare, surse de inspirație naturală, și o pusese la mila lingușitorilor josnici, a șarlatanilor și a oamenilor fără gust sau - cunoștințe. Acest sentiment de mânie justificată, împărtășit de - Lucrețiu și Juvenal, a fost exprimat viu de un alt poet pe care îl putem cita ca ultimul reprezentant al criticii literare autentice la Roma.

În Satyriconul lui Petronius, un document prețios care dezvăluie, cu o cruditate vecină cu cinismul, obiceiurile corupte ale vremii, împletite cu impuritățile viciului, găsim nu puține lecții de critică sensibilă și subtilă. Petronius a luat parte la disputele literare ale timpului său, apărându-și cu vehemență opiniile, iar poetul batjocoritor și satiric devine adesea un apărător al tradițiilor antice împotriva îndrăznelii contemporanilor săi.[11]

După Petronius, nu ne-au ajuns decât nume obscure, marcând declinul inteligenței și corupția bunului gust la Roma. Astfel, - literatura latină a suferit orice artificiu și orice încercare de știință literară, epuizând, ca să spunem așa, în cuvintele elocvente ale unui critic contemporan , [12]toate formele de imitație pe care geniul elen le-a putut inspira, mai întâi în epoca celei mai mari purități a lor, apoi în declinul lor; și în sfârșit, când, lipsite de suflu și vigoare, au încercat să se întinerească prin artificiile sofiștilor și procedeele gramaticilor, din lipsă de sentimente libere și de gânduri originale.

10 Pliniu, lib. i, 13. Persio Sat. i.® [8] și Juvenal Sat. 7.
11 Satyricon, Paragraful 118. Despre lecturile publice, vezi Ga stón Boissier, *Opoziția sub Cezari* și D. Nisard, *Poeții decadenței.*
12 Villemain. Lucrare citată.

Este o opinie comună că critica literară... Părea a fi căderea Imperiului Roman și că, în Evul Mediu, neglijarea completă a studiilor bune a supus frumusețea unor canoane stabilite anterior. În general, se crede că până la Renașterea literaturii de la sfârșitul

imposible el activo ejercicio de las inteligencias en busca de

secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, critica nu avea material pe care să exerseze, având în vedere asprimea vremurilor și întunericul aproape complet în care era învăluită lumea intelectuală.

Privirea pătrunzătoare a unor critici perspicace și curioși a reușit totuși să descopere, cu secole în urmă, o nouă eră pentru literatură și artă.

Revoluția extraordinară produsă în lume de creștinism a dat o nouă direcție ideilor, a modificat sentimentele, a purificat afecțiunile și a fost originea unei noi literaturi. Părinții Bisericii - adică mințile cele mai cultivate, personajele cele mai hotărâte ale acelei epoci - în ciuda admirației lor pentru literatura seculară , au încetat să o imite. În loc să relateze steril o bogăție subapreciată, ei tânjeau după idealuri noi și un entuziasm arzător pentru doctrinele pe care le propovăduiau, semănând în pământ sămânța care avea să producă mai târziu roade coapte de frumusețe. „Fără oratorii creștini, fără ideile lor noi, fără entuziasmul lor, fără pasiunile mănăstirii și ale tribunului", spune un critic, „ oamenii învățați ar fi continuat sarcina sterilă de a comenta despre Homer și Virgil, iar întreaga lume ar fi devenit o lume coregrafică".[13]

Trezirea inteligențelor a fost însă lentă; spiritul uman părea să doarmă și era nevoie de apariția unui geniu puternic pentru a-l trezi din letargie.

Acest geniu a fost Dante, care, în ciuda puternicei sale originalități și a profundelor sale cunoștințe teologice, a adus un umil omagiu suveranității literelor latine, păstrate prin toate vicisitudinile gândirii umane. *Sublimul poet,* pelerin în lumile de dincolo de mormânt, călăuzit de Virgil, strălucirea și decența tuturor cultivatorilor poeziei, recunoaște și declară că dulcelui mantuan îi

13 Villemain. Lucrare citată.

datorează stilul granitic, versul persistent și cele mai rafinate fraze care au făcut din Divina Comedie cea mai enciclopedică operă a evului mediu.

Imaginația, profund stârnită de apariția poemului lui Dante, s-a dedicat cu ardoare contemplării operelor geniului. Similar cu ceea ce s-a întâmplat în secolele care au urmat lui Homer, în Italia au fost fondate catedre pentru a interpreta opera exilatului florentin și, deși la început interpretarea a fost mai degrabă istorică decât literară, ea a devenit ulterior mai profundă și mai generală, scopul său fiind de a pătrunde în gândurile cele mai intime ale poetului, de a-i scoate în evidență frumusețile și de a aduce un omagiu respectuos, de admirație și iubire puternicului geniu care, devenind un împărtășitor al dreptății , a dezvăluit lumii tot ce este mai arcan în Teologie , mai de neînțeles în Istorie și mai frumos în Poezie.

Atunci s-a format o literatură plină de tinerețe și viață, sub influența celor care, precum Angelo Policiano, Ariosto și Tasso, au explicat cu o căldură și un entuziasm pe care nu le putem înțelege astăzi, minunile geniului grec, imensitatea homerică și profunda - înțelegere umană a lui Eschil, Sofocle și Euripide.

Astfel, „spiritul comparației și admirația ingenioasă și erudită pentru capodoperele spiritului uman, care constituie critica literară, au căpătat o nouă viață, grație virtuții prodigioase a geniului”.[14]

14Villemain. Lucrare citată.

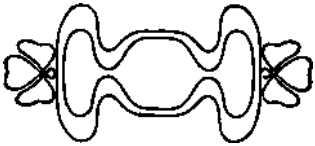

L vasto movimiento intelectual Mișcarea care a stârnit Europa în zorii epocii moderne a fost caracterizată de o admirație nerezervată pentru înțelepciunea antică și de o concentrare exclusivă asupra frumuseții tangibile, palpabile. Renașterea literară a dat naștere la dezbateri pasionale în rândul umaniștilor, oferind un teren fertil pentru dezvoltarea criticii literare. Erasmus, Scaliger și alți câțiva savanți - pe care un scriitor spiritual i-a numit *gladiatorii literelor,* un termen potrivit pentru a exprima fervoarea de care dădeau dovadă în argumentele lor, forța stilului lor și pasiunea care îi anima pe numeroșii lor discipoli - sunt primii care ar trebui menționați aici.[15]

Poate cu mai mult merit, în recunoașterea importanței apariției lor în istoria criticii, există și alte nume pe care abia ni le putem aminti pe scurt.

Ronsard, obiectul unor mari laude și critici neobosite , dar fără îndoială un profund cunoscător al poeziei clasice, ale cărui procedee a încercat să le introducă în poezia franceză ; Montaigne, un talent cu un temperament superior, un admirator neclintit al lui Virgil, Horațiu și Lucrețiu, care în fraze scurte a subliniat relația intimă care există între gândire și exprimare; [16]și, în final, La Bruyeère, a cărui facilitate de a descoperi ridicolul și de a-l scoate în evidență cu trăsături fericite și îndrăznețe nu l-a împiedicat să cunoască și să aprecieze adevărata măreție , ne-au lăsat în operele lor observații neprețuite despre arta scrisului; și aceștia sunt scriitori demni de o mențiune specială.[17]

15Ch. Nisard. „Gladiatorii Republicii Literelor în secolele al XV-lea, al XVI-lea și al XVII-lea".

16 Montaigne spunea, referindu-se la poeții latini ai secolului augustian:

„Limbajul acestor poeți este robust, cu o vigoare naturală și constantă . Nu este o elocvență dulce sau inofensivă; dimpotrivă, este nervoasă și solidă, umplând și captivând chiar și cele mai puternice spirite. Când văd aceste moduri îndrăznețe de a se exprima, atât de vii și profunde , *nu spun că este vorba de a vorbi bine, ci mai degrabă că este vorba de a gândi bine."*

17 „Există un punct de perfecțiune în artă, așa cum există un punct de bunătate și de

Maturitate în natură; cel care o simte și se delectează cu ea are un gust perfect; iar cel care nu o simte și merge dincolo de ea sau dă greș are un gust defect.

„Printre toate expresiile care pot servi la comunicarea gândurilor noastre, în cuvânt sau în scris, există una singură care este bună și, atunci când a fost găsită, se observă că a fost cea mai simplă, cea mai naturală, cea care pare să se fi prezentat minții de la început, fără efort din partea noastră."

***Les characters ou les moeurs de ce side. Cap. /.* Deș ouvrages del'esprit.**

Când discutăm despre critica literară din această perioadă, ar fi imposibil să omitem numele lui Boileau, a cărui influență a fost - universală. Acest ilustru scriitor a influențat rafinamentul literaturii în trei moduri: ca critic, atacându-și fără milă dușmanii literari, îngropând, în expresia grafică a lui Menéndez Pelayo, un întreg corpus de literatură teribilă, lăudăroasă și denaturată; ca teoretician, prin * *Arte Poética* sa,* un cod complet de legi și precepte bazate pe bunul simț și exprimate într-un mod simplu și plăcut; și ca model, prin frumoasele sale compoziții în versuri, în care spontaneitatea și simplitatea merg mână în mână cu puritatea și eleganța.

Corneille și Racine, cei doi prinți ai poeziei dramatice franceze , glorie și decență ai secolului lui Ludovic al XIV-lea, un secol atât de bogat în oameni iluștri, pot fi numărați și printre scriitorii de critică literară, pentru prologurile sau avertismentele pe care le-au pus unora dintre inegalabilele lor poezii.

Însă nimic nu a dat atât de mult avânt studiilor critice în acea epocă precum celebra discuție despre superioritatea anticilor asupra modernilor, greu comparabilă cu cea pe care, în vremurile noastre, au purtat-o în Franța gânditorii clasici și romantici.

Cu ocazia unei opere a Sfântului Sorlin, o favorită a cardinalului Richelieu, în care autorul său, anticipându-l pe ilustrul cântăreț al gloriilor creștinismului, afirma că subiectele creștine sunt singurele proprii poeziei eroice , Charles Perrault, în celebra sa *Paralelă între antici și moderni,* condamna artificiile și ficțiunile poeților considerați clasici și indica scrierile autorilor creștini ca singurele modele demne de imitat. „Problema progresului nelimitat în literatură , încă nerezolvată", spune Menéndez Pelayo, „ a fost - ridicată pentru prima dată în această carte și nu a existat niciun scriitor în acel secol care să lanseze în arenă un număr atât de mare de opinii noi și paradoxale, unele adevărate și altele false, dar toate destinate să facă mare agitație în lume ".

Această controversă a stârnit interesul tuturor oamenilor de litere și a dat naștere la numeroase scrieri care au îmbogățit corpusul deja abundent de doctrine ale criticii literare.

Ecoul unei dispute atât de aprinse a ajuns la urechile dulcelui și

---

Aceste cuvinte ne amintesc de altele ale lui Flaubert, un stilist uimitor, citate de colegul nostru, domnul Delgado, în Lecțiile sale de literatură , p. 8i

virtuosului Arhiepiscop de Cambrai, care în *Dialogurile sale despre elocvență* și în *Scrisoarea sa către Academia Franceză,* alături de precepte de mare stimă privind stilul și compoziția literară, a lăsat moștenire posterității exemple ale acelei ingeniozități, purități și eleganțe fermecătoare, care seamănă atât de mult cu Virgil, al cărui stil a fost pentru el obiectul unei admirații sincere și constante.

Rollin și Vauvenargues au fost scriitori la fel de demni de a fi numărați printre cei mai distinși critici ai literaturii franceze. Primul, rector al Universității din Paris timp de mulți ani, a lăsat ca o moștenire prețioasă celor dedicați educației tineretului, cu modestul titlu de *Tratat de studii,* o carte de Pedagogie, Critică și Moralitate, unde arta hrănirii intelectelor este legată de secretul înnobilării și purificării sufletelor. Cel de-al doilea, care a murit în floarea tinereții, unit cu filosofii timpului său prin libertatea de gândire, dar separat de aceștia prin natura sincer morală și religioasă a gândirii sale, a câștigat laudele lui Voltaire. Lui îi aparțin acele cuvinte frumoase, repetate frecvent și care nu și-au pierdut nimic din adevărul lor imuabil prin trecerea timpului : *„Trebuie să ai un suflet ca să ai gust." „Gândurile mari vin din inimă."* Opera sa literară , în ciuda vieții sale scurte, a fost rodnică, iar în unele critici a arătat un gust la fel de pur ca moralitatea sa.

*
* *

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, au apărut lucrări notabile de critică literară. Celebrul discurs despre stil al lui Buffon, rostit la Academia Franceză în 1753, aparține acestei perioade.

Nimeni precum ilustrul autor al *Teoriei Pământului* nu a reușit să rezume, în scurtul spațiu al unui singur discurs, toate preceptele compoziției, a căror respectare i-a datorat superioritatea operelor sale. Discursul său , au spus unii, este mai degrabă confidența unui mare artist decât o teorie a artei . Buffon, explicând procedurile pe care le folosește pentru a-și exprima în mod demn gândurile , își cântă propriile plăceri și își exaltă propria glorie . Montesquieu, mai cunoscut ca publicist decât ca critic, și-a adus și el datoria față de obiceiurile vremii. Eseul său *despre gust* nu este lipsit de merit, pentru observațiile judicioase pe care le conține și pentru importanța

pe care o atribuie sentimentului în operele imaginației.[18]

Însă toată gloria criticilor menționați anterior pălește în comparație cu suveranitatea literară pe care Voltaire a exercitat-o asupra tuturor scriitorilor timpului său. Indiferent de judecata pe care o putem forma despre acest om extraordinar - fie ca filosof, istoric sau poet - nu se poate îndoi că timp de cincizeci de ani a fost dătătorul tuturor harurilor și cenzorul sever, chiar neobosit, al tuturor abaterilor de la frumusețea literară. Înzestrat cu o capacitate minunată de a simți și exprima emoțiile sale cu o vioiciune pătrunzătoare, a cultivat, deși cu grade diferite de succes, toate genurile și a aspirat să exercite puterea absolută în domeniul literar. Irascibilitatea caracterului său i-a adus dușmani, ale căror atacuri nu au făcut decât să-i sporească faima.[19]

Judecățile critice ale lui Voltaire nu pot fi ușor analizate , - deoarece sunt împrăștiate în operele sale; dar nimeni nu ar îndrăzni să-i nege dreptul de a fi considerat unul dintre scriitorii care au contribuit cel mai mult la formarea bunului gust.

Numele lui Marmontel și La Harpe sunt cât se poate de familiare. Ambii discipoli ai lui Voltaire (deși acesta din urmă, în timpul Regimului Terorii, și-a recăpătat credința pierdută și s-a întors împotriva foștilor săi prieteni), ne-au lăsat lucrări de critică a căror influență s-a făcut simțită printre noi. Marmontel, în *Elementele sale de literatură ,* analizează cu sagacitate și discernământ diversele forme pe care le iau producțiile literare și, în loc să respecte reguli care nu au puterea de a cultiva talentul, ne învață să admirăm operele geniului și să savurăm plăcerea intensă pe care o produce emoția. La Harpe, în prelegerile pe care le-a ținut la Liceul din Paris, care formează *Cursul său de literatură antică și modernă,* a prezentat cu o claritate remarcabilă și o judecată solidă, precum și observații perspicace asupra meritului capodoperelor antichității și al marilor scriitori din epoca lui Ludovic al XIV-lea.

Teatrul a fost, de asemenea, obiectul, în acea perioadă, al unor

---

18Unul dintre ultimele sale capitole pare să-l fi inspirat pe Feijóo să scrie articolul din *Teatro crítico* , intitulat „ *Cei 110 știu eu ce”.*

19Vezi Ch. Nisard. *Dușmanii lui Voltaire.* O carte minunată pe care ar trebui să o citească oricine vrea să-și facă o idee despre obiceiurile literare ale vremii. *Istoria ideilor estetice în Spania.*

critici îndrăznețe și radicale; Diderot a încercat să-l reînnoiască complet, a protestat împotriva regulilor stabilite și a cerut o imitație mai exactă a naturii; în același timp, Mercier a mers și mai departe, încercând să extermine toate genurile, mânat de dorința de a da reprezentării teatrale o acțiune socială și civilizatoare, de a răspândi evlavia, bunăvoința și dragostea de virtute.1

***

Ideile dominante în Franța din acea vreme au trecut în Anglia. Pope își scrisese *Eseul despre critică ,* în care rezuma toate canoanele școlii clasice; Addison, în *The Spectator,* o colecție de articole de critică literară publicate între 1710 și 1714, a demonstrat un gust pur și delicat și o vastă cunoaștere a literaturii fine; iar Burke, în cele din urmă, a dezvăluit în *Eseul despre frumos și sublim* profunzimea talentelor sale filosofice și literare.

*
* *

Studiile critice au trecut ulterior printr-o perioadă de reînnoire completă. Apariția școlii romantice, ai cărei precursori în Franța au fost Madame de Staël și Chateaubriand, a adus o schimbare radicală în modul în care frumusețea era percepută și exprimată, inacceptabilă pentru cei care, îndrăgostiți de vechile modele , credeau că arta atinsese cel mai înalt grad posibil de perfecțiune. Aceasta a dat naștere conflictului zgomotos dintre clasicișți și romantici, cea mai radicală revoluție care a avut loc în lumea literară în timpurile moderne . Romantismul a pătruns totul: poezia lirică, dramaturgia, romanul, istoria și artele frumoase, dar în teatru și-a dus cele mai aprige bătălii. Prefața pe care Victor Hugo, liderul noii școli, a scris-o pentru drama sa *Cromwell* a devenit, deodată, o condamnare a doctrinelor critice anterioare și a programului sau, cum l-au numit unii, carta școlii romantice.

Victor Hugo a mers până acolo încât a spus: „Arta este ca Dumnezeu; poetul este prezent peste tot în operele sale. El restaurează ceea ce analiștii au trunchiat; armonizează ceea ce aceștia au împrăștiat, le ghicește și repară omisiunile. Obiectul Artei este aproape divin. Scriitorii au dreptul să spună totul, să

îndrăznească să facă totul, să-și creeze și să-și inventeze stilul și să lase deoparte gramatica.”

Nu proclama aceasta cea mai completă și absolută independență față de toate regulile și preceptele pe care clasicii le venerau ca oracole ale bunului gust? Nu era această rebeliune îndrăzneață un act de critică suverană, care răsturna toate învățăturile anterioare?

Din acest motiv, doctrinele și exemplele romanticilor, un protest viguros împotriva teoriei frumosului și a modului în care arta o realizează, conform clasicilor, trebuie să ocupe un spațiu larg în seria studiilor critice ale secolului al XIX-lea.

Mai mult, romantismul, temperându-și ulterior rigoarea principiilor sale, exagerată în focul luptei , a cedat locul unor noi școli care, la rândul lor, au fost obiectul examinării și cenzurii din partea criticii contemporane .

Literatura spaniolă , în ciuda bogăției sale inepuizabile de critică demnă de menționat, este probabil să fi făcut comparații între operele pe care le-a studiat, inclusiv Boscán, Garcilaso de la ble riqueza, no. cuenta, si no es en tiempos posteriores, li Vega, Fray Luis de León **și** alți poeți erudiți care au căutat inspirație în modelele antichității clasice, formându- și astfel - propriile criterii, deși întotdeauna în limitele învățăturilor școlii clasice.

Dar nu cunoaștem nicio lucrare scrisă înainte de secolul al XVII-lea în Spania care să poată fi numărată printre scrierile de critică literară.

Numele ilustre pe care cercetarea asiduă și uimitoarea erudiție a lui Menéndez Pelayo, prinț al umaniștilor spanioli contemporani, le-au salvat din uitare, ar trebui să figureze glorios în istoria literaturii spaniole ca scriitori mistici, îndrăgostiți de Frumusețea Eternă și de Frumusețea Cerească a Creatorului, și nu ca scriitori critici. Părintele Feijóo, care a înflorit în secolul al XVII-lea, meritând atâtea laude pentru zelul său neobosit de a răspândi iluminarea în patria sa și de a risipi prejudecățile populare, în mijlocul marii sale erudiții, expune doar câteva idei despre frumusețe în două articole care au câștigat laude înalte din partea scriitorului menționat anterior.

datorită gamei de judecată pe care o dezvăluie, ceea ce era neobișnuit la acea vreme.1

Printre criticii spanioli ai secolului al XVIII-lea, Don Ignacio Luzán, autorul unei Retorici studiate îndelung în Peninsulă, merită un loc printre cele mai distinse figuri. Meritul lui Luzán ca poet a fost judecat în mod inconsistent; iar ca critic, Quintana îi reproșează tonul sec și fad al prelegerilor sale, ceea ce demonstrează că nu a fost nici mișcat de frumusețea subiectelor pe care le aborda, nici capabil să simtă emoția pe care ar trebui să o experimentezi atunci când încerci să comunici altora impresiile sufletului lor. Dar, fie cum ar fi, este cert că caracterul autentic național al teatrului spaniol și nenumăratele frumuseți pe care le conține , atât de mult lăudate de critica germană modernă, erau necunoscute lui Luzán și istoricilor literaturii peninsulare din acea vreme.

Mai mult decât opera retorului menționat anterior, ceea ce a contribuit la generalizarea gustului pentru studii de acest gen a fost * *El Diario de los Literatos** *(Jurnalul Scriitorilor),* fondată în 1737, după modelul publicației franceze cu un titlu similar. Editorii săi și-au propus să producă rezumate cuprinzătoare, analize și judecăți - *măsurate, dar riguroase - ale tuturor lucrărilor notabile care apăreau.* Printre scriitorii care au format echipa editorială s-au numărat Juan de Iriarte, un elenist și latinist care se bucura de o faimă binemeritată; Gerardo Herbas, a cărui **Satiră împotriva scriitorilor răi**,* publicată sub pseudonimul *Jorge Pitillas,* a atins un mare renume; și alte câteva figuri literare distinse.

O publicație de același fel, pe care din păcate autorul acestui discurs nu a putut să o consulte, este *El Memorial Literario,* o colecție de cincizeci și trei de volume, care conține articole ale celor mai notabili scriitori ai vremii. Savantul Don Antonio Capmany a publicat-o în 1786, sub titlul *Teatro crítico-histórico de la elocuencia (Teatrul critic-istoric al elocvenței).*

Unul dintre ele este *Na-ul pe care îl știu și* pe care l-am menționat mai devreme.

Spaniolă, o colecție selectă de piese în proză și versuri, de la cei mai buni autori, precedată de un discurs preliminar și observații critice asupra excelențelor limbii castiliene.[20]

Această lucrare, împreună cu publicarea volumului *El Parnaso Español,* editat de Sedano în 1768; satira în proză a lui Cadalso, atât de lăudată la vremea sa și intitulată *Los eruditos á la violeta;* scrierile lui Don Pablo Forner; și polemicile interminabile și pasionate ale lui Don Bartolomé Gallardo, au stârnit un interes general pentru studiile critice în întreaga Spanie. Cu toate acestea, din păcate pentru literatura spaniolă, critica a rămas destul de generală, fără a se concentra asupra unor puncte specifice și bine definite și nici nu a atins culmile pe care le-a atins abia mai târziu; și acesta era adesea cazul atunci când nu cobora în insulte grosolane și atacuri la adresa unor persoane nedemne.

Nu este posibil, în limitele scurte ale acestui discurs, să citățm numele și să lăudăm meritele tuturor scriitorilor care au înflorit în Spania la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Dar ar fi o omisiune de neiertat să nu-l menționăm pe Don José Hermosilla. Lucrările sale *Arte de habla en prosa y verso * (Arta de a vorbi în proză și versuri),* precum și * *Estudio a tico de los poetas españoles de la última era* (Studiu analitic al poeților spanioli din ultima epocă)* au exercitat o influență considerabilă - asupra educației literare a tineretului mexican .[21]

Cam în aceeași perioadă, în vechea noastră metropolă a înflorit Don Manuel José Quintana, un poet de mare talent, care a publicat, sub titlul *Comoara Parnasului spaniol,* cea mai selectă poezie

---

20 Celebrul abate Marchena, care sub titlul *Lecții de filosofie, Mo*
***„Ral și elocvență”,* a publicat o colecție de piese în proză și versuri, plasând în prim-plan un Discurs preliminar de mică valoare, ca studiu critic , dar care a avut o mare rezonanță în vremea sa, datorită opiniilor îndrăznețe ale autorului său.**

Don Manuel Silvela a lăsat în urmă și un erudit *Discurs preliminar despre Biblioteca Spaniolă,* publicat de fiul său, Don Francisco Agustín, în 1845. În ediția Bibliotecii, realizată la Bordeaux în 1809, acest discurs nu apare în întregime.

21 Menéndez Pelayo a dat pe deplin dreptate acestei critici a detaliilor. Vorbind despre Hermosilla, acestea sunt cuvintele sale: „Toate acestea sunt banale , mecanice, plictisitoare; suntem de acord cu asta, dar necesare. Este partea meșteșugului de care nu se poate lipsi în nicio artă; dar căreia nu este potrivit să i se acorde mai multă importanță decât are, cu atât mai puțin o importanță exclusivă, reducând la ea întreaga teorie literară .” Istoria ideilor estetice. Vol. 3.0 · vol. 2.0 , p. 293.

castiliană, cu studii critice demne de renumele autorului său; neuitatul Don Alberto Lista, unul dintre cei mai merituoși scriitori spanioli pentru influența sănătoasă pe care a exercitat-o asupra unei întregi generații de poeți și scriitori, un dușman înverșunat al romantismului, în măsura în care acest cuvânt a fost luat ca un steag al libertinismului literar, autor al unor studii pe bună dreptate lăudate despre Calderón, Tirso, Rojas, Alarcón, Zamora, Cañizares și Moratín; Alcalá Galiano, bogat în știri și în observații ingenioase și instructive despre literatura Spaniei, Franței, Italiei și Angliei, în secolul al XVIII-lea, cuprinse în *Istoria* pe care a scris-o despre ei; Martínez de la Rosa, un scriitor cu caracter măsurat și discret, în a cărui *Poetică* sunt conținute lecții profitabile de moderație, bun simț și bun gust; și, în final, nefericitul Larra, care a dobândit o celebritate de invidiat ca critic și care, în ciuda vagității și indeciziei sale, se ridică la o înălțime considerabilă deasupra nivelului mediocrității și prin ale cărui scrieri se descoperă mizantropia caracterului său și picăturile de otravă pe care nenorocirea le acumulase în inima sa.[22]

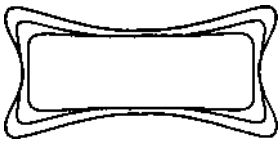

22 Cuvinte ale părintelui Blanco în lucrarea sa intitulată *Literatura spaniolă în secolul al XIX-lea.*

Diverse cauze au contribuit la acordarea criticii în timpurile moderne a unei importanțe și a unei influențe pe care nu le-a avut anterior. Imensa muncă intelectuală căreia i se dedică acum oamenii de litere, gustul aproape universal pentru lectură, în special pentru opere de pură imaginație, comunicarea frecventă dintre diferite - popoare și progresul natural al civilizației și culturii sunt toate împrejurări care, acționând asupra criticii, au făcut-o atât mai răspândită, cât și mai rodnică. Fiecare operă literară sau științifică publicată în Europa provoacă judecăți mai mult sau mai puțin precise despre ea, și chiar noile ediții ale operelor literare din epocile trecute oferă o oportunitate de a corecta judecăți anterioare, poate eronate, de a adăuga noi observații și de a evalua meritul literar al autorului.

Astfel de împrejurări fac studiul criticii contemporane extrem de dificil, din cauza volumului copleșitor de lecturi pe care îl necesită; dar, în același timp, există o altă împrejurare care, într-un anumit fel, îl poate facilita, și anume delimitarea, ca să spunem așa, pe care a făcut-o însăși abundența de materiale, separând Critica propriu-zisă de Estetică, Precepte, Gramatica generală, Filologie și alte științe înrudite.

Pentru a judeca cu exactitate înflorirea actuală a criticii literare, este necesar să distingem forma de substanță, adică modul ales de scriitor pentru a-și transmite impresiile și a-și comunica judecățile, de doctrinele care îi formează criteriile și de metoda pe care o folosește în studiul operelor supuse judecății sale.

În ceea ce privește primul punct, este aproape imposibil să

spunem că critica contemporană a adoptat toate mijloacele de publicitate: cărți, pamflete, periodice (chiar și cele cu caracter politic), reviste științifice sau literare , ba chiar și conferințe sau discursuri în fața unor auditorii mai mult sau mai puțin numeroși. Toate aceste modalități diverse de a exercita o influență asupra publicului, care poate fi dăunătoare sau benefică, sunt la dispoziția criticului modern.

Și alegerea formei nu este de mică importanță, deoarece nu este rezonabil să presupunem aceeași maturitate a judecății, o meditație la fel de atentă și succese atât de sigure la cineva care scrie o carte în singurătatea studiului său ca la cei care sunt presați de cerințele presei cotidiene și de nevoia de a satisface curiozitatea avidă a cititorilor lor. În Franța, Jules Janin, editor al romanului-follet din *Le Journal des Debates* timp de patruzeci de ani, al cărui stil grațios și elocvența inepuizabilă i-au conferit o autoritate incontestabilă, și Gustave Planche, care a exercitat o măiestrie similară în *Revue des Ambit Mondes* din 1831 până în 1837, ca un critic sever, vigilent și imparțial, care în vremuri de confuzie literară a luminat publicul și l-a condus înapoi pe calea cea dreaptă atunci când se rătăcise, au excelat în acest gen de critică.

În Spania, trebuie să-i menționăm (lăsând deoparte pe alții mai puțin notabili), după Larra, menționat anterior, pe Cañete, care cu o nobilă independență și-a exprimat judecata asupra tuturor evenimentelor literare sau artistice care au avut loc în țara sa, întotdeauna conform unui criteriu fix; pe Don Manuel de la Revilla, înzestrat cu minunate aptitudini pentru critică; pe Palacios Valdés, Leopoldo Alas și pe doamna Pardo Bazán, care în *Nuevo Teatro Crítico** - o demonstrație uimitoare de cunoștințe și activitate, cum au numit-o unii - [23]a dobândit o faimă nepieritoare pentru înțelegerea sintetică și frazarea rafinată care strălucesc în scrierile sale.

Este mai dificil să ne formăm o înțelegere completă a criticii în epoca actuală dacă luăm în considerare substanța ideilor și doctrinelor care guvernează judecata marilor critici contemporani . Fiecare dintre ei a creat o nouă formă de critică care poate avea imitatori, dar a cărei originalitate va garanta că nu va avea niciodată

23 Cuvintele părintelui Blanco din lucrarea sa intitulată *Literatura spaniolă în secolul al XIX-lea.*

rivali.

Villemain a practicat critica sub forma istoriei literare, în lumina aruncată de faptele esențiale, lăsând deoparte orice discuție despre detalii; Saint Beuve, deși oarecum vag, pătrunde în sufletul autorului pe care îl studiază, se preocupă mai mult de portret decât de pictură, desenează imaginile cu dragostea unui adevărat artist și cucerește inimile cititorilor săi, prin căldura pe care o pune în opera sa și perfecțiunea și claritatea stilului său; Nisard, mai puțin îndepărtat decât cei citați anterior de metodele pe care le-a folosit pentru vechea critică, a încercat să scoată operele intelectului de tirania judecății individuale și să le judece după un tip perfect, în care calitățile imanente ale spiritului uman și caracteristicile epocii și națiunii căreia îi aparține scriitorul intră în proporții egale.[24]

Sfântul Marc Girardin a folosit în studiile sale critice analiza delicată și meticuloasă a patimilor, ca element de critică ce îi este propriu.[25]

În cele din urmă, nu există nimeni printre cei care cultivă literatura care să nu fie familiarizat cu critica lui Taine. Metoda sa este aceeași pe care a urmat-o în studiile sale istorice, un corolar logic al teoriilor sale filosofice. Pentru Taine , în fiecare secol , filosofia, religia, arta, formele de familie și de guvernare, obiceiurile private și publice - toate aspectele vieții naționale - sunt atât de interconectate încât niciunul nu poate fi modificat fără a le modifica pe celelalte. Omul nu este o colecție de părți contigue, ci un sistem de angrenaje ordonate. Pentru a-ți forma o opinie despre un scriitor, este necesar să studiezi mediul în care s-a dezvoltat talentul său și s-a format - caracterul său.[26]

Printre marii critici contemporani, Macaulay și Brunetière merită un loc distins . Primul, nu mai puțin remarcabil ca critic decât ca istoric și om de stat , ne-a lăsat în *Eseurile sale literare,* scrise în stilul său pitoresc și vioi caracteristic, modele admirabile de înaltă critică; cel de-al doilea, care a murit acum puțin peste un an, a jucat un rol foarte important în mișcarea literară a zilelor noastre,

24 Dicționar de dicționare.
25 Curs de Literatură Dramatică.
26 H. Taine. Eseuri despre critică și istorie. Prefață.

exercitând înalta autoritate a criticii cu o mare independență de - caracter și fermitate de judecată, determinând publicul, așa cum spune un scriitor, „să se întoarcă la principiile antice ale criticii clasice, reînnoită și întinerită de un spirit foarte ager, foarte deschis la lucrurile moderne și încă preocupat continuu de problemele contemporane".[27]

*
* *

Dacă amprenta personalității lor nu este atât de adânc gravată în criticii spanioli moderni, ei au contribuit totuși la progresul criticii cu lucrări erudite și ingenioase, care dezvăluie o cunoaștere profundă a inimii umane și o evaluare precisă a cauzelor externe care influențează producția operelor intelectuale.

Multe dintre prologurile care preced unele dintre lucrările literare publicate în *Biblioteca Autorilor Spanioli a lui Rivadeneira* sunt modele de acest gen, [28]iar

Numele ilustre ale lui Cánovas del Castillo, Valera și Menéndez Pelayo vor fi citate de afișele noastre cu veneraţia și respectul pe care le merită marile talente, puse în slujba celor mai frumoase idealuri și ajutate de o erudiție uimitoare.

Primul a fost comparat de unul dintre colegii noștri cu doi mari cultivatori ai unei critici profunde și de înaltă performanță: Macaulay și Taine: „Marele om de stat spaniol, înzestrat cu o inimă mare, spune domnul Revilla; cu gust desăvârșit, posesor al unei bogate cunoștințe și stăpânind pe deplin cuvântul, a îndreptat toate aceste mari resurse către un singur scop: cucerirea adevărului pentru a-l pune în posesia tuturor celor care îl doreau."[29]

Meritul lui Valera, ca critic și ca scriitor, constă în primul rând în natura captivantă a stilului său. „Tot ce atinge cu bagheta magică a umorului său este transformat; și chiar și în ceea ce privește cea mai trivială și plictisitoare carte, el extrage din erudiția sa", spune autorul cărții intitulate *Literatura spaniolă în secolul al XIX-lea, „* fluxuri

---

27 Emile Faguet Propos Littéraires. (seria Deuxieme.)

28 Printre altele, pot fi citate următoarele: *Schița istorico-critică a poeziei cassiane tellana din secolul al XVIII-lea,* de Don Leopoldo Augusto Cueto, vol. 61; Discursul preliminar al Cărților de Cavalerie de Don Pascual Gayangos , vol. 40 și cel al *Autos Sacramentales* de Don Eduardo González Pedrozo, vol. 58.

29Cánovas și literatura. Un studiu despre Cánovas del Castillo de Manuel Revilla.

copioase și transparente de doctrină și face să circule, condensate într-o sinteză rodnică și captivantă, cele mai recente descoperiri ale cercetării literare sau științifice".

Meritele lui Don Marcelino Menéndez y Pelayo, ca umanist, ca scriitor și ca critic, depășesc orice laudă. Talentele sale extraordinare, erudiția sa uimitoare și hărnicia sa neobosită, toate folosite cu vrednicie în exaltarea și glorificarea patriei sale, îl plasează într-o poziție care transcende obișnuitul, rivalizând cu cele mai prodigioase minți menționate în istoria literaturii din fiecare țară. Despre el s-a spus pe bună dreptate că „sentimentul pentru frumos guvernează și domină cu putere suverană toate facultățile sale și încununează cu cea mai pură splendoare pustiurile bibliografiei și exhumarea rămășițelor fosile smulse din straturile geologice, pe care trecerea secolelor le-a îngrămădit asupra lor".[30]

30 Părintele Blanco. Lucrare citată.

Elementele care formează fluxul copios al criticii literare de la începuturile sale, în momente diferite și în grade variabile, au trebuit să-și exercite influența asupra scriitorilor mexicani.

În primii ani ai dominației spaniole, studiile de acest fel nu puteau înflori în țara noastră. Dincolo de asprimea vremurilor și de nevoile mai presante ale unei societăți înfloritoare, trebuie luat în considerare faptul că, odată ce pământul a fost pacificat și oamenii au avut libertatea și liniștea de a se dedica studiului, curiozitatea lor naturală trebuie să-i fi condus la investigații istorice, căutând să înțeleagă ce fuseseră odinioară aceste regiuni: originile, religia, obiceiurile și tradițiile lor. Această neglijare a studiilor pur literare, dacă o astfel de denumire este potrivită, îi datorăm tot ceea ce știm despre istoria antică a Mexicului.

În secolele ulterioare, mai ales în secolul al XVIII-lea, disprețul cu care această ramură interesantă a cunoașterii umane era în general privită în Metropolă explică și justifică sterilitatea noastră. Când, după propria sa mărturisire, „puținele voci generoase care s-au ridicat, încercând să scuture jugul unei erudiții indigeste, s-au stins în mijlocul indiferenței universale”, [31]ar fi o presupunere prostească să ceri națiunii numite Noua Spanie progrese mai mari în literatură decât cele realizate de cea care a fost stăpâna propriului destin și învățătoarea ei în tot felul de discipline.

31Menendez Pelayo.

Nevoia însă de a supune propriile opinii creuzetului discuției și dorința firească de a primi aplauze – o ambiție nutrită de-a lungul istoriei de suflete generoase – trebuie să fi oferit o ocazie pentru ca critica să fie practicată în reuniunile de familie sau în saloane, chiar și în acele vremuri de bogăție intelectuală limitată. Istoria confirmă această conjectură, consemnând în analele sale că promotorii emancipării noastre politice s-au întâlnit , sub pretextul discuțiilor literare, pentru a aborda chestiuni de o gravitate și o semnificație mai mare: că literatura a fost întotdeauna sociabilă și comunicativă și i-a inspirat adesea pe cei care o cultivă cu curaj și încurajare pentru eforturi mai înalte.

Pe măsură ce Mexicul își bucura independența, începea o nouă eră pentru literatura sa. Poezia lirică, exprimarea arzătoare a emoțiilor care mișcă profund sufletul, în forma sa cea mai spontană și subiectivă, a precedat alte genuri și, așa cum era de așteptat, producția literară a precedat critica. Ortega, Sánchez de Tagle și Quintana Roo și-au făcut auzite vocile viguroase, cântând gloriile națiunii.

Nu a trecut mult timp până când tinerii, mânați de o pasiune arzătoare de a cânta la liră și de a se dedica literaturii, s-au adunat în jurul unor poeți iluștri ale căror nume erau deja celebre, sperând că aceștia le vor călăuzi pașii pe calea spre glorie. Academia Laterană, fondată de frații Lacunza, Tossiat Ferrer și Prieto și condusă de Quintana Roo, a cunoscut atunci epoca sa de aur. Ramírez, Rodríguez Galván, Carpio, Pesado, Fernando Calderón, Payno și mulți alți tineri s-au adunat acolo pentru a-și împărtăși primele și cele mai frumoase inspirații.

Frământările vremurilor au contribuit probabil la a da un impuls mai mare unor astfel de întâlniri, la care participau mulți dintre cei care luau parte activ la îndreptarea treburilor publice: căci nu este neobișnuit să vezi oameni pasionați de litere, chiar și în mijlocul agitațiilor politicii, întâlnindu-se în sanctuarul muzelor pentru a respira o atmosferă mai senină și pentru a opri sângele care curge din rănile provocate de nedreptate și calomnie.

Mai târziu, pe măsură ce pasiunea pentru studiile literare s-a răspândit printre mexicani, în periodice au apărut numeroase compoziții în proză și versuri, care au fost, în general, o speranță de

glorie viitoare pentru autorii lor , deși nu scutite de defectele în care ardoarea imaginației și dorința de a dobândi faimă timpurie îi fac de obicei pe tineri să cadă.

Apoi a apărut un critic care era atât corect, cât și imparțial, și bine intenționat. Având ca motto o zicală populară extrem de semnificativă , el a atacat fără milă scriitorii răi și a restaurat principiile lamentabil încălcate ale Gramaticii și Ideologiei . Don José Gómez de la Cortina, mai cunoscut sub numele de Contele de La Cortina, a exercitat o influență salutară asupra literaturii noastre emergente . „A fost un Argos căruia nimic nu i-a scăpat", spune unul dintre biografii săi. „ [32]Totul a căzut sub controlul său pentru analiză și puține monumente literare din analele noastre oferă o combinație mai bună de Logică, cea mai judicioasă Critică, bun gust, sarea satirei folosită cu tact și discreție, frumusețea stilului și puritatea limbajului."

Progresul Iluminismului a cauzat ulterior, și mai ales după restaurarea Republicii, o nouă înflorire a literaturii. Au fost organizate seri literare, iar Liceo Hidalgo a fost reînființat, după modelul Ateneului.[33] care înflorise cu câțiva ani înainte, era centrul unde se adunau cele mai selecte figuri din domeniul literar din frumoasa noastră capitală. Acesta alimenta discuțiile de înaltă critică literară, precum cea purtată între Don Ignacio Ramírez, un scriitor clasic cu cunoștințe universale și talent superior, și Don Francisco Pimentel , un spirit rațional, cu o judecată clară și un stil lin și pur, cu privire la poezia erotică a grecilor.[34]

Don Ignacio Altamirano, restauratorul acestei societăți, a prețuit proiectul patriotic de a crea o literatură națională, cu participarea tuturor scriitorilor mexicani, fără distincție de convingeri politice sau religioase. „La Liceo Hidalgo a stat", spune unul dintre colegii

---

32Citat de dl. Sosa.

33 Ateneul Mexican a fost fondat în februarie 1844, iar printre membrii săi se numărau toți bărbații de remarcat prin cunoștințele lor care la acea vreme locuiau în Capitala Republicii.

Consiliul de Administrație era prezidat de generalul José María Tornei, iar secretarii săi erau José Manuel Lafragua și Guillermo Prieto. Ziarul care servea drept publicație oficială publica articole foarte interesante despre probleme literare și științe sociale.

34 Sosa, în articolul bine scris care precede ediția completă a Lucrările domnului Pimentel.

noștri , „Don José de Jesús Cuevas, un scriitor corect și profund , aparținând partidului conservator și lăudabil pentru rafinamentul stilului său, precum și pentru erudiția și curtoazia delicată care îi pătrund în scrierile, îndreptat către tinerii din noua generație, apărători pasionați ai Reformei ."

Altamirano, mai mult decât orice alt scriitor, a exercitat o mare influență asupra tineretului studios al țării sale. Cu un talent limpede și pătrunzător, așa cum se cuvine unui critic, o imaginație vie și animată, o inimă arzătoare și o dragoste pentru frumosul artistic , a fost probabil condus de idealurile sale de libertate și dreptate să meargă prea departe atunci când s-a lăsat cuprins de pasiunea politică. Altamirano va ocupa întotdeauna un loc de invidiat printre scriitorii mexicani. În jurnalele sale, el nu este tribunul popular înflăcărat și pasionat care subjugă masele, dezlănțuind pasiuni; el este scriitorul șlefuit și reținut care se preocupă meticulos de armonia propoziției, de puritatea limbajului și de frumusețea dicției.

Altamirano și-a extins critica și asupra artelor picturii și sculpturii, iar în lucrarea sa „Artistic and Monumental Review" (Revista artistică și monumentală), publicată în 1884, există observații originale despre pictorii mexicani antici, care merită luate în considerare.

Contele de Cortina și Altamirano, ca critici, formează un contrast notabil datorită naturii studiilor lor, epocii în care au trăit și tipului de critică pe care l-au practicat .

Educat în preceptele stricte ale școlii clasice spaniole și aflat la apogeul cunoștințelor și talentelor sale, când cunoașterea capodoperelor literare era rezervată unor aleși ; într-o perioadă în care tinerii, seduși de doctrinele romantismului, credeau că geniul era totul și că regulile erau superflue, editorul ziarului *El Zurriago a trebuit să exercite o critică meticuloasă, în maniera lui Hermosilla în Spania. Atunci când* publicații publice de rang înalt , precum *Monitorul Oficial al Guvernului Suprem ,* dădeau naștere la cenzuri justificate și satire mușcătoare , comițând erori ideologice și gramaticale de neiertat, acest scriitor era, așa cum se cuvenea să fie, sever și incisiv, pregătit să cenzureze orice nepotrivire și să coboare la detalii aparent nesemnificative.

Altamirano, pe de altă parte, a intrat în lumea literaturii într-o

epocă cu totul diferită de cea precedentă, nu atât datorită trecerii - timpului, cât datorită schimbărilor radicale care avuseseră loc în idei și sentimente. Critica europeană atinsese culmi mari; se deschiseseră noi căi către contemplarea frumosului; capodoperele literaturii antice și ale marilor scriitori contemporani erau studiate mai temeinic și mai bine înțelese ; prin urmare, critica lor trebuia să fie potrivită unui public mai luminat și unor minți mai cultivate. Critica detaliilor în astfel de circumstanțe, pe lângă faptul că era inutilă , ar fi fost obositoare și plictisitoare.

Ambii critici și-au îndeplinit destinul pe care soarta le-l atribuise, în funcție de vremea în care au trăit , și amândoi, prin căi diferite, au contribuit efectiv la progresul literaturii naționale, făcându-se - vrednici de recunoștința concetățenilor lor.

***

Producția literară mereu în creștere din țara noastră a dat naștere, mai ales în ultimii ani, unor studii critice nu lipsite de merit și pe care este drept să le menționăm, deși majoritatea au tratat opere de pură imaginație.

Cele mai ambițioase lucrări , atât prin amploarea lor, cât și prin exprimarea condensată a opiniilor autorului despre o anumită epocă sau un anumit subiect, ar trebui să ocupe primul loc. Printre acestea, un loc de onoare trebuie acordat lucrării **Historia Crítica de la Poesia en México* de Don Francisco Pimentel* , o lucrare scrisă conform principiilor esteticii și criticii moderne și rodul unor studii lungi și amănunțite. De asemenea, avem * *Galería de Oradores Mexicanos* * de Castillo Negrete ; * *Bocetos literarias* * de Don F.J. Gómez Flores; și * Ensayo sobre el Teatro en México * de Olavarría și Ferrari. Articolele strălucitoare publicate de Riva Palacio în 1882 sub titlul *Galeria contemporanilor, de Cero*,* și *Critica filosofică sau Studiul bibliografic și critic al operelor de filosofie , scrise, traduse sau publicate în Mexic din secolul al XVI-lea până în prezent,* de Părintele Emeterio Vaiverde Téllez; toate cărți de merit inegal, dar ai căror autori merită recunoștința noastră pentru că au furnizat materiale pentru lucrări de mai mare anvergură.

De asemenea, merită menționată aici, deși este mai degrabă un tratat de estetică decât de critică, cartea bine scrisă a lui Don Diego

Baz, intitulată *Frumusețe și artă,*

Prologurile plasate respectiv la două antologii , una a poetelor mexicane și cealaltă a poeteselor de aceeași naționalitate, ambele datorate pana erudită a vrednicului nostru Director, merită să fie menționate cu laude, pentru cunoștințele pe care le dezvăluie și criteriile judicioase cu care au fost scrise.

Eseul *istoric despre Fray Luis de León,* de Don Alejandro Arango, căruia i-a dat atâta faimă, deși nu tratează exclusiv aspecte literare, se va număra pe bună dreptate printre cele mai bune scrieri datorate scrisorilor mexicani .

Ar fi nedrept să nu menționăm aici numeroasele articole bibliografice, critice și de istorie literară ale neuitatului Don Joaquín García Icazbalceta, totodată director al acestei Academii, al cărui merit remarcabil nu îndrăznesc să-l proclam aici, deoarece cei care mă ascultă au putut să-l aprecieze și să-l prețuiască mai bine decât mine. Numele domnului García Icazbalceta, cunoscut cu onoare în toate țările în care se vorbește frumoasa limbă a lui Cervantes, ar trebui să fie amintit de mexicani cu mândrie și respect.

Laude egale, nu mai puțin juste și meritate pentru prietenozitatea sa, trebuie să le acordăm broșurii pe care actualul nostru director a scris-o cu modestul titlu de *Impresii literare despre Lope de Vega ; un* studiu conștiincios și profund care ar fi suficient în sine pentru a da faimă celui care l-a scris , dacă lucrările sale anterioare nu l-ar fi făcut demn de înalta poziție pe care o ocupă printre noi.

Obiceiul recent introdus de a deschide cursurile cu teme literare, imitând Jocurile Florale organizate la Tolosa, a contribuit, de asemenea, la încurajarea studiilor critice. În caietul care conține premiile acordate la Jocurile Florale de la Puebla din 1902, se pot citi studii interesante și bine gândite despre valoarea estetică a operelor școlii decadente, realizate de domnii Atenedoro Monroy , Victoriano Salado Alvarez și Manuel Romero Ibáñez. Discursul citit în elogiul lui Cervantes de către Don Rafael Delgado la concursul organizat la Orizaba, cu ocazia celui de-al treilea centenar al publicării lui Don Quijote, în 1905, a câștigat aplauzele unor oameni competenți .

Deși de o anvergură mai mică, nu trebuie să uităm numeroasele articole critice publicate în ziare sau citite în Academii, despre cei

mai iluștri poeți ai noștri, precum Sor Juana Inés de la Cruz, Ruiz de Alarcón, Fernández Lizardi, Părintele Navarrete, Gorostiza, Părintele Ochoa, Larrañaga și mulți alții.

Biografia este un instrument puternic pentru critica literară, deoarece, prin juxtapunerea vieții autorului cu opera sa, ne permite să studiem dezvoltarea treptată a talentelor sale, să evaluăm influența pe care circumstanțele externe o exercită chiar și asupra celor mai independente minți și să prezentăm individul complet în gândire și acțiune. Deținem numeroase biografii ale unor oameni de litere, iar printre cele mai notabile se numără cele ale lui José Joaquín Pesado și Manuel Eduardo Gorostiza, de José María Roa Bárcena, și multe altele pe care le datorăm condeiului iscusit și muncii neobosite a colegului nostru Francisco Sosa, a cărui vastă carieră literară i-a adus recunoașterea tuturor celor care tânjesc după crearea unei literaturi cu adevărat naționale.[35]

Aceluiași scriitor meritoriu îi datorăm articole de critică de recunoaștere, plasate ca prolog la începutul unor lucrări ale unor autori mexicani, cum ar fi nota preliminară care precede operele complete ale lui Don Francisco Pimentel și prologul la traducerea lucrării Ierusalimului eliberat, de Don Francisco Gómez del Palacio.

Nu mai puțin interesante decât precedentele sunt judecățile critice care au ieșit la iveală cu ocazia publicării unor opere literare, printre care trebuie să le menționăm pe cele scrise de asociații noștri, regretații domni Rafael Angel de la Peña, Justo Sierra, Joaquín Baranda și M. Sánchez Mármol; precum și pe cele pe care le datorăm domnilor Riva Palacio, Salado Alvarez, Felipe T. Contreras și mulți alții.

Alta Mirano și Dr. Peredo, un scriitor corect și amuzant, înzestrat cu facultăți rare pentru critică, [36]s-au făcut cunoscuți cu avantaj în

---

35 Printre numeroasele biografii găsite în publicațiile literare , merită menționată în mod special cea a surorii Juana Inés de la Cruz, de Don J. de J. Cuevas, publicată în *La Sociedad Católica;* cele scrise de domnul Sosa, care în număr de peste șaizeci, sunt doar despre poeți și scriitori mexicani ; studii care, deși nu sunt strict critice, conțin materiale prețioase pentru momentul scrierii istoriei literaturii din Mexic.

În final, merită menționată și scrisoarea critică adresată de Don Felipe T. Contreras lui Don Rafael Delgado, cu ocazia publicării romanului scris de acesta din urmă, intitulat *Los Parientes Ricos.*

36 Articolele critice ale doctorului Peredo au fost publicate în *El Renacimiento.*— 1869.

În 1888, a fost publicat în Mexic un caiet care conținea opinii critice despre

vremurile noastre.

Díaz Mirón, Gutiérrez Nájera și Juan de Dios Peza. Titlul său este „ *Poeți mexicani contemporani: Eseuri critice de Brummel”.*

Știri scurte și imperfecte conținute În acest discurs, ei dovedesc că critica literară a existat de-a lungul istoriei. Originile sale datează de la apariția primelor opere ale ingeniozității umane, care i-au umplut pe oameni de admirație și i-au inspirat dorința de a le imita. Privite din această perspectivă, studiile critice sunt atât de strâns legate de arta literară încât aproape devin una cu ea. „Înalta critică", spunea Villemain, „nu este nimic mai mult decât teoria rațională a artelor frumoase".

Critica, uneori sub forma admirației, este spontană și aproape involuntară; alteori, este o analiză motivată și reflexivă; alteori este indecentă și vicioasă, sau indulgentă și binevoitoare ; uneori atacând pe cei care încalcă ideologia și gramatica, iar alteori pătrunzând în gândurile cele mai intime ale autorului, fără a ține cont de formă, a existat dintotdeauna, iar atunci când este cu adevărat iluminată, sensibilă și imparțială, judecățile sale sunt inapelabile. Critica este pentru națiuni, în chestiuni legate de viața lor intelectuală, ceea ce conștiința este pentru individ: cunoașterea detașată a operelor lor, actul reflexiv pe care îl săvârșesc asupra lor pentru a le aproba sau dezaproba.

Critica, chiar și în erorile sale, este benefică. Judecățile eronate ale abaților Betinelli și Tiraboschi cu privire la literatura spaniolă i-au determinat pe iezuiții născuți în peninsulă și exilați în Italia să scrie lucrări excelente de estetică și istorie literară. O întrebare impertinentă din partea unui scriitor străin, formulată în acești termeni : „Ce datorează literatura bună Spaniei?", a trezit din letargie mai multe minți ale acestei națiuni și le-a îndemnat să scrie

în apărarea patriei lor; [37]iar unui sfat prost gândit pe care cineva, deși de bună- credință, l-a dat unui tânăr care încerca să vină în Noua Spanie, îi datorăm Biblioteca începută de Eguiara și continuată de Beristain, care, dacă nu este o lucrare de critică, este sursa din care și-au extras cunoștințele toți cei care au studiat monumentele antice ale culturii noastre intelectuale.[38] [39]

Scriitorii talentați nu ar trebui să se teamă de erorile de moment ale criticii, deoarece, în cele din urmă, adevăratul merit se dezvăluie întotdeauna. Este bine cunoscut faptul că timp de douăzeci de ani s-a afirmat în Italia că Ierusalimul eliberat era o poezie proastă și că în Spania apariția lui Don Quijote, cea mai prețioasă bijuterie a literaturii spaniole, a fost întâmpinată cu indiferență.

Există, așadar, motive să cerem ca criticul să fie înzestrat cu mari daruri de inteligență și caracter. Este o preocupare vulgară să presupunem că acest tip de învățătură este rezervat doar talentelor mediocre și neproductive. Cicero și Quintilian au fost critici de primă clasă și, în frumoasa expresie a unui scriitor, [au] ridicat critica la nivelul gândirii lor; au șters diferența care separă arta de a judeca de arta de a produce; și prin vigoarea geniului lor au realizat un fel de creație în examinarea artelor frumoase, părând să inventeze ceea ce era doar obiectul observației lor." Critica necesită aptitudini diverse, dar nu mai puțin decât cele cerute de orice altă muncă intelectuală. „Dacă pentru a judeca ceva ar fi necesar să o faci", spune Don Manuel de la Revilla cu umorul său strălucit; [40]„Dacă nimeni nu ar putea judeca ceea ce nu a făcut, judecata ar fi imposibilă în majoritatea cazurilor": cuvinte care corespund exact gândului pe care oamenii de rând îl exprimă grafic într-o zicală binecunoscută.

Criticul trebuie să posede un talent pătrunzător și ager, care să-i permită să descopere toate nuanțele ideilor supuse analizei sale. Cunoștințele sale trebuie să fie la fel de variate ca diversele subiecte

---

37 „Rugăciunea apologetică pentru Spania și poporul ei" este destul de cunoscută. „rit literar", pentru a servi drept înfrumusețare a discursului rostit de abatele Denina la Academia de Științe din Berlin, răspunzând la întrebarea: Ce se datorează Spaniei?, de Juan Fomer. Madrid 1786.

38 García Icazbalceta. Bibliotecile Eguiara și Beristain. Volumul 3. [0]

39 Villemain. Lucrare citată.

40 Revilla. *Critică literară, gust și artă.* Discurs susținut în Secția de Literatură a Ateneului din Madrid.

pe care le studiază , iar sagacitatea sa de așa natură încât va trebui adesea să ajungă la mintea cititorilor pe căi ascunse și neconvenționale pentru a depăși repulsia nefondată sau a distruge reputații dobândite pe nedrept. „Poetul", spune cineva care avea motive să știe, „ [41]acaparează sufletul, precum un învingător care distruge toate obstacolele din calea sa; criticul nu face nimic prin forță; când intră în arena publică, trebuie să folosească o mie de ocolișuri până în momentul dificil în care le poate demonstra cititorilor săi că greșesc admirând o poezie pe care o consideră frumoasă sau cenzurând o dramă pe care o consideră detestabilă".

Imparțialitatea cerută unui critic nu exclude pasiunea nobilă și generoasă inspirată de dragostea pentru artă, nici entuziasmul arzător pentru ceea ce consideră a fi bun: ambele calități nu se opun moderației și cumpătării, veșmintele cu care adevărul este adesea învelit, pentru a învinge mai ușor încăpățânarea spiritelor colerice și irascibile. Voltaire a rezumat tot ce tocmai s-a spus în aceste scurte cuvinte: „Un critic excelent ar fi un artist care posedă mari cunoștințe și un gust rafinat, fără griji și fără invidie."

*
* *

Numeroasele documente menționate până acum, care formează istoria studiilor critice în Mexic, fără a lua în considerare multe altele care ar fi putut scăpa investigațiilor noastre sau pe care scurtimea timpului nu ne permite să le menționăm, dovedesc că critica literară nu a fost necunoscută printre noi. Dimpotrivă, mulți scriitori mexicani și-au demonstrat aptitudinea în acest gen de predare. Tot ce a lipsit pentru ca critica să producă roadele benefice care ar trebui așteptate de la ea a fost ca acele încercări izolate, de mică rezonanță și provenite cel mai adesea din simpatie sau prietenie, să se unească într-un efort comun, prin care o autoritate recunoscută și respectată de toți să poată apărea în vastul teatru în care se elaborează operele de spirit și germinează atâtea idei și se stârnesc atâtea sentimente conflictuale , o autoritate care discerne coroana gloriei durabile pentru cei care o merită și ale cărei judecăți inatacabile servesc drept o corecție eficientă a erorilor de prost gust

41 Jules Jauin. Istoria literaturii dramatice. Capitolul 3.

și a iluziilor fanteziei .

Realizarea proiectului prețuit ani de zile de unii cultivatori zeloși ai literelor, de a crea o revistă care să păstreze noutățile și să formeze judecata critică a tuturor operelor științifice sau literare care văd lumina zilei în Capitală și în State, avea să determine un avans transcendental în literatura națională.

Critica literară nu ar trebui să se limiteze doar la poezie sau la roman. Filosofia, istoria și elocvența se supun și ele legilor sale și se supun supuse judecăților sale. Dar chiar dacă nu ar fi așa; chiar dacă jurisdicția sa ar fi redusă la limite atât de înguste, ea ar rămâne totuși benefică în starea actuală a obiceiurilor noastre literare. În interesantul studiu despre Roman, citit recent în sălile acestei Academii de un stimat coleg de-al nostru, atunci când se ia în considerare influența redusă a operelor științifice sau doctrinare, dacă se compară cu cea exercitată de Roman, se citesc aceste cuvinte sensibile: „Cartea plăcută, vie, incitantă, cea care aprinde ideile , încălzește imaginația și pune în mișcare izvoarele arcane ale sentimentului, are magia necesară pentru a se recomanda , pentru a trece din mână în mână și a fi căutată și devorată de toți: odată ce ideile sunt încredințate acestui vehicul, ele se generalizează curând, se răspândesc și sunt răspândite pretutindeni, precum dârele de lumină sau praful de pușcă."

Această considerație a inspirat cu siguranță un critic - contemporan [42]la următoarele concepte, pe care consider potrivit să le copiez aici, pentru a încheia acest eseu imperfect, ca o expresie fidelă a gândirii mele.

„Critica poate fi, în funcție de vremuri și locuri, simplă speculație sau o datorie. Într-o țară în care literatura nu are un impact imediat asupra stării sociale și politice a poporului, unde este o distragere instructivă mai degrabă decât un agent direct al civilizației, o oglindă care reflectă societatea mai degrabă decât o pârghie care o propulsează înainte, critica se poate mulțumi să fie speculativă și, în consecință, facilă și conciliantă. Dar într-o țară în care literatura guvernează mințile, domină puterile statului, dă glas tuturor nevoilor , o voce oricărui progres, un strigăt tuturor nemulțumirilor; unde este cea mai vitală libertate, în loc să fie

42D. Nisard. Studiu despre poeții latini ai decadenței. Prefață .

compensația pentru toate libertățile confiscate; unde acționează nu numai asupra țării, ci asupra lumii, critica nu este speculație deșartă, ci o datorie, atât literară, cât și morală.”